

207
ΚΑΛ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ - ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΣΤΑ ΣΚΛΗΡΑ ΧΡΟΝΙΑ 1912-1913 ΚΑΙ Ο ΧΑΡΙΣΙΟΣ ΒΑΜΒΑΚΑΣ

Τὸ 1912 ἐπικρατοῦσε ἀνώμαλη κατάσταση στὴν περιοχή Σερρῶν. Ὁ διμέτωπος ἀγώνας, ποὺ ἀντιμετώπιζε ἀπὸ χρόνια ὁ Ἑλληνισμός, εἶχε πλήξει τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἔγγραφο τοῦ Προξένου Α. Καβαλλιεράτου, ποὺ πληροφορεῖ μεταξὺ ἄλλων ὅτι νέο βουλγαρικὸ σῶμα εἶχε σχηματισθεῖ καὶ παρενοχλοῦσε τὰ περίχωρα Σερρῶν. Μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν Νεοτούρκων (11 Ἰουλίου 1908), οἱ βουλγαρικὲς συμμορίες, ποὺ περιέρχονταν τὰ χωριὰ Κιουπρί, Σπάτοβο, Ερνίκιοι, Λάτροβο, Καμαρό καὶ Σαβίκαβο πίεζαν τοὺς χωρικοὺς νὰ τοὺς περιθάλλουν καὶ τοὺς διαβεβαίωναν ὅτι εἶχε συντελεσθεῖ ἑλληνο-βουλγαρικὴ συνεννόηση, δὲν ὑπῆρχε πιά διάκριση μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων καὶ ὅτι οἱ βουλγαρικὲς συμμορίες ἐργάζονταν «πρὸς κοινὸν ὄφελος». Ὑπῆρχε λοιπὸν φόβος νὰ παρασυρθοῦν ἀφελεῖς χωρικοὶ ἀπὸ τὴν «κατάχρησιν», ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἑλληνας Πρόξενος.

Βέβαια τὰ ἑλληνικὰ σώματα, ἰδίως τοῦ Δούκα Ζέρβα, παρεῖχαν ἀρκετὴ προστασία, ἀλλά, ὅπως τονίζει ὁ Καβαλλιεράτος: «...Εἶναι καιρὸς νὰ τεθῆ τέρμα εἰς τὰς τσιαύτας βουλγαρικὰς ἐνεργείας καὶ προπάντων νὰ διαλυθῶσιν αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαί, εἴτε δι' ἀμέσου μετὰ τῶν Βουλγάρων ἰθυόντων εἰλικρινοῦς συνεννοήσεως, εἴτε, ἐν ἀποτυχίᾳ αὐτῆς, δι' ὧν ἄλλων ἤθελον κριθῆ καταλλήλων καὶ λυσιτελῶν μέσων, καθόσον ἐὰν ἡ λυπηρὰ κατάστασις ἐπὶ τινα εἰσέτι ἐξακολουθήσῃ χρόνον, δὲν διστάζω νὰ προσθέσω, ὅτι ἅπασα ἢ ἀντὶ τοσοῦτων θυσιῶν καὶ ἀγώνων συντελεσθεῖσα ἡμετέρα ἐθνικὴ ἐργασία θέλει καταρρεύσει...».¹

1. Α.Υ.Ε.Φ.45 Ἐνοπλος δρᾶσις περιοχῆς Σερρῶν ἔγγρ. 28075/15.9.1912, ἔγγρ. 377/18.8.1912, ἔγγρ. 336/12.7.1912· βλ. ἐπ. Καλ. Παπαθανάση - Μουσιοπούλου, Ἑλληνικὰ Προξενεῖα στὴ Θράκη, τ. Β' Ἀθήνα 1977 σ. 67.

Κατὰ τὸν Α΄ Βαλκανικὸ πόλεμο, οἱ Σέρρες παραδόθηκαν στίς 24.10.1912 χωρὶς μάχη στὸν βουλγαρικὸ στρατό, γιὰ τὴ Τουρκία ἀναγκάστηκε ἀπὸ τὴν ραγδαία προέλαση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ συγκεντρώσει τὴν ἀμυντικὴ τῆς δύναμη τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας στὰ Γιαννιτσά. Σύμφωνα μὲ πρωτόκολλο, ποῦ ὑπογράφηκε ἀπὸ τὰ τέσσερα Βαλκανικὰ κράτη, δὲν ὑπῆρχε δικαίωμα «μονίμου κτίσεως» στὰ καταλαμβανόμενα ἐδάφη. Οἱ Βούλγαροι ὁμως προσπαθοῦσαν μὲ κάθε μέσο νὰ ἐξοντώσουν τὸν ἑλληνικὸ πληθυσμὸ τῶν Σερρῶν.

Ἔτσι ὅταν τὸ 1913 ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἀνέθεσε στὸν Μακεδόνα πολιτικὸ καὶ διπλωμάτη Χαρίσιο Βαμβακᾶ νὰ περιοδεύσει τίς εὐρωπαϊκὲς πρωτεύουσες καὶ νὰ ἐνεργήσει γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, τὰ κοινοτικὰ σωματεῖα τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν καὶ οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν καὶ Ἀδελφοτήτων τὸν ὄρισαν πληρεξούσιο τους. ὅπως μαρτυροῦν δύο ἔγγραφα², ποῦ φωτοτυπία τους παρατίθεται ἐδῶ.

Ὁ Χαρίσιος Βαμβακᾶς τόσο στὸ Παρίσι, ὅσο καὶ στὸ Λονδίνο καὶ τὴν Πετρούπολη ἐργάστηκε ἀποτελεσματικὰ γιὰ τὴν ἐπίλυση ἐθνικῶν θεμάτων. Ἐπισκέφθηκε Πρωθυπουργούς, Ὑπουργούς καὶ διάφορα σημαίνοντα πολιτικὰ πρόσωπα, δημοσίευσε ἄρθρα σὲ μεγάλες ἐφημερίδες τοῦ ἐξωτερικοῦ π.χ. τοῦ TIMES. Μερικὰ διασώζονται στὸ ἀρχεῖο του καὶ στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἔγγραφο τοῦ Ἑλληνα Πρεσβευτοῦ στὸ Λονδίνο Ι. Γενναδίου πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Δ. Πανᾶ: «...Μία τῶν ἐπιτυχεστάτων ἀποστολῶν ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἢ ὑπὸ τοῦ Κου Βαμβακᾶ... ἢ βαθεῖα, ἀκριβῆς αὐτῷ ἐπίγνωσις τῶν πραγμάτων καθιστᾶ αὐτὸν δεινὸν ἀντίπαλον εἰς τοὺς θέλοντας ἀντιλέγειν. Εἶχε δε καὶ τρόπον λίαν προσηγῆ καὶ ἐπαγωγὸν ὥστε ἐγένετο εὐμενῶς ἀκουστός ὑπ' ἐκείνων, οὗς ἐπλησίαζε, μάλιστα ὡς συνάδελφος δημοσιογράφος...»³.

Ἐπιτέλους στὸν Β΄ Βαλκανικὸ πόλεμο, ἡ προέλαση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀνάγκασε τοὺς Βουλγάρους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἑλληνικώτατη πόλη τῶν Σερρῶν στίς 28 Ἰουνίου 1913 ἀφοῦ προηγουμένως ἐπιδόθηκαν σὲ πρωτοφανεῖς βιαιοπραγίες. Ὁ Π. Πέννας γράφει: «Καὶ τὴν ἐπομένην, ὅταν ὅλα εἶχον μεταβληθεῖ εἰς στάκτην καὶ καπνοῦς, οἱ ὁποῖοι ἐκάλυπτον τὸν ὀρίζοντα ἐν εἶδει μαύρου πέπλου, καὶ ἠφάνιζον ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς μίαν ὠραίαν καὶ πολυάνθρωπον πόλιν, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τῆς ἐβδόμης Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Σωτήλην,

2. Ἀρχεῖον Χαρισίου Βαμβακᾶ.

3. Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Φακ. Χ. Βαμβακᾶ, 1913 ἔγγρ. 14/27.12.13.

ἀκολουθούμενος καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιστρέφοντας πολίτας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐρειπωμένην πλέον πολιτείαν καὶ κατελάμβανεν αὐτὴν ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου...»⁴

Ὁ Χαρίσιος Βαμβακᾶς.

4. Π. Πέννας, Ἱστορία τῶν Σερρῶν, Ἀθήναι 1966 σ. 347.
Σημ. Α.Υ.Ε. = Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Φ. Φάκελος.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Τὰ Κοινοτικά Σωματεῖα τῆς πόλεως Σερρών καὶ οἱ Πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν καὶ Ἀδελφοτήτων αὐτῆς διερμηνεύοντες τὰς σκέψεις καὶ τὸ φρόνημα τῆς τε πόλεως καὶ τῆς Ἑλληνικωτάτης περιφέρειας αὐτῆς συνελθόντες σήμερον, 18 Φεβρουαρίου 1913, εἰς Γενικὴν Συνεδρίαιον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως πρὸς σύσκεψιν καὶ λήψιν τῶν καταλλήλων ἀποφάσεων ἐπὶ τῆς δημιουργηθείσης πολιτικῆς καταστάσεως ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ περιφερείᾳ ἡμῶν καὶ λαβόντες ὑπ' ὄψιν,

α.) Ὅτι ἡ ἀμιγῶς Ἑλληνικὴ πόλις καὶ περιφέρεια ἡμῶν δι' ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας θυσιῶν ἀντιστάσα εἰς ἐπιδρομὰς ἐτήρησεν ἀλώβητα τὰ ἔθνικα αὐτῆς ἰδεώδη καὶ φρονήματα καὶ ἐπέδειξεν ἐπίζηλον πνευματικὴν τε καὶ ὕλικὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν περιούχων αὐτῆς, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ θεωρῆται ἡ ἀκρόπολις καὶ τὸ σέμνωμα τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας,

β.) Ὅτι τὰ Χριστιανικὰ Κράτη τῆς χερσονήσου καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἰδίᾳ ἀποδυσθέντα ὀλοψύχως εἰς τὸν διὰ τοῦ τιμίου αὐτῶν αἵματος συντελούμενον σήμερον ἀγῶνα ὡς μόνον αὐτῶν σκοπὸν ἔθεντο οὐχὶ τὴν κατάκτησιν, ἀλλὰ τὴν διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐθνικῆν τῶν πληθυσμῶν ἀποκατάστασιν, συμφώνως πρὸς τὰ ἐθνολογικὰ αὐτῶν ὅρια καὶ τοὺς δικαίους αὐτῶν πόθους, καὶ

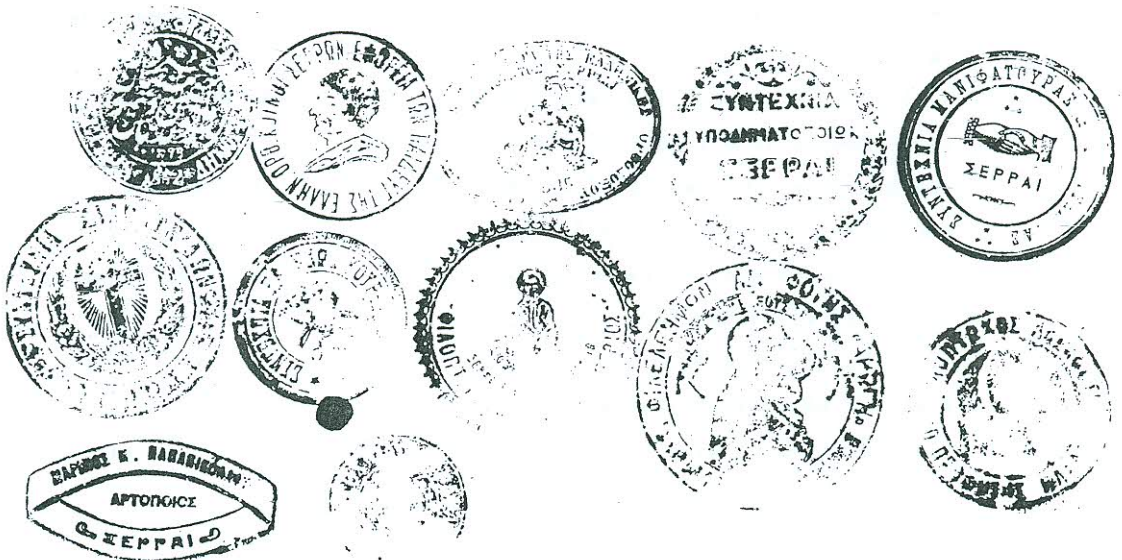
γ.) Ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν παρεδόθη τῷ Βουλγαρικῷ στρατῷ, καταλθόντι ἀμαχητὶ λόγῳ τοῦ γεγονέντος ὅτι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ προέλασις τοῦ νικηφόρου ἡμῶν Στρατοῦ ἠνάγκασε τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν, περὶ

πολλοῦ ποιουμένην τὴν ἀπώλειαν τῆς Θεσσαλονίκης; νὰ συνκεντρώσῃ οὐμικροὺς τὴν ἀμυντικὴν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας δύναμιν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Ἑλληνικῶν φιλάγγων περὶ τὰ Γενιτοῦ, ἐγκαταλείπουσα ὅλως ἀνυπερόπιστον τὸ ἡμέτερον τιμῆμα, οὕτως ὥστε, ἡ ὑπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ στοιχοῦ καταχῆ τῆς ἡμετέρας πόλεως, γενομένη, ἄλλως τε, δι' ἐπισήμου κρωτοκόλλου τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1912 ἐπ' ὀνόματι τῶν τεσσάρων Βαλκανικῶν Κρατῶν, νὰ ἀφαιρῆ ἀπὸ τῆς προσωρινῶς κατόχου Κυβερνήσεως πᾶν δικαίωμα μονίμου κτήσεως.

δ ι α ὑ ἡ λ ο ῦ μ ε ν κ α τ η γ ρ ῆ μ α τ ι κ ῶ ς

- 1) Ὅτι πᾶσα λύσις μὴ ἀνταποκρινομένη πρὸς τοὺς διακείεις ἡμῶν ἐθνικοὺς πόθους θέλει εἶσθαι ἀκατάδεκτος, καὶ
- 2) Διορίζομεν πληρεξούσιον ἀντιπρόσωπον τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς τε πόλεως καὶ περιουσίας ἡμῶν τὸν κ. ΧΑΡΙΣΙΟΝ ΒΑΜΒΑΚΑΝ, εἰς ἔν ὑποβάλλομεν τὴν παρόκλησιν ὅπως μεταβίβων εἰς Λονδίνον ἢ καὶ εἰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς κρωτευσθῆας ἐνεργήσῃ, ὅπως ἐν αὐτῷ δόξῃ, πρὸς ὑπερόπισιν καὶ πραγμάτων τῶν ἀμετατρέπτων ἐθνικῶν ἡμῶν ἰδεωδῶν.

Ἐν Σέρραις τῆ 18 Φεβρουαρίου 1913

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν
 ὁ Χαρίστος
 Κωνσταντῖνος Ἀγγελοῦ
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος
 Δημήτριος Μάμου
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος
 Γεώργιος Ἀτ. Παπαγιάννης
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος
 Χρῆστος Βαγγιλιῆς
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος
 Παναγιώτης Ἀθανασίου
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος
 Ἀνδρέας Παπαγιάννης
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν
 ὁ Χαρίστος

Χρῆστος Βαγγιλιῆς

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν
 ὁ Χαρίστος

Ιωάννης Δοξ. Παπαγιάννης
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Πέτρος Παπαγιάννης
 δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Χαρίστος Βαμβακᾶς

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Συμπληρωματικὸν Χρῆστος.

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Συμπληρωματικὸν Ἀθανασίου

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Ἀθανασίου Χρῆστος

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Χρῆστος Βαγγιλιῆς

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Μητσάκης Χρῆστος

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Ἰωάννης Καραγιάννης

Μιχαήλ Κ. Μουρτζής

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Χρῆστος Βαμβακᾶς

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Χρῆστος Βαγγιλιῆς

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Χρῆστος Βαγγιλιῆς

δια' ἡμ' ἐπιθυμῶν καταγράφωμεν ὁ Χαρίστος

Κωνσταντῖνος Ἀγγελοῦ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΝ ΣΕΡΡΩΝ

Τμήμα τῆς παλαιᾶς κεντρικῆς ὁδοῦ τῶν Σερρῶν (ἢ σημερινὴ λεωφόρος Μερραρχίας), ποὺ διασώθηκε ἀπὸ τὴν πυρπόληση τοῦ 1913. Ἡ πρώτη ἀριστερὰ γωνιαία οἰκία, μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεως, χρησιμοποιήθηκε ὡς μητροπολιτικὴ κατοικία καὶ γιὰ γραφεῖα τῆς Μητροπόλεως (ἀρχεῖο Π. Πέννα).